

12. Акимова И. А. Социокультурные аспекты инженерного образования / И. А. Акимова // Современные образовательные технологии и их использование в системе гуманитарной подготовки инженеров: Матер. II Всероссийской науч.-метод. конф.; Москва, 2–3 декабря 2010 г. – М.: МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2010. – С. 10.

13. Сорокин Г. Педагогические особенности гуманитаризации технического образования в вузе / Г. Сорокин // Alma mater. – 2008. – №1. – С. 14.

14. Вергелес Е. В. Психолого–педагогические особенности формирования креативности как фактора успешной инженерной деятельности / Е. В. Вергелес // Вестник НТУ «ХПИ»: Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно–технічної еліти. – 2011. – №29. – С. 289.

15. Андрущенко В. Умови та напрям інноваційного розвитку освіти / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2009. – №3. – С. 6.

16. Немцева Н. С. Компонентні та функціональні засади процесу професійно–особистісного становлення майбутніх інженерів у культурно–освітньому середовищі / Н. С. Немцева, Е. М. Немцев // Філософсько–педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції: Матер. міжвузівської наук.–практ. конф. (14 березня 2013 рік) – Красноармійськ, КП ДонНТУ, 2013. – С. 32.

17. Матюхин П. В. Одна из эффективных форм проведения практических занятий по общим гуманитарным и социально–экономическим дисциплинам в техническом вузе / П. В. Матюхин, В. Я. Дуганов, Т. В. Серегина // Успехи современного естествознания. – 2007. – №2. – С. 64.

References

1. Bobina O. Teorija ta praktyka gumanitaryzacji' vyshhoi' tehnicnoi' osvity: novyj etap i novi problemy // Vyssha osvita Ukraini'ny. – 2006. – №2. – S.45.

2. Leshhenko O. P. Formuvannya zagal'noi' kul'tury inzhenernyh kadrov u procesi gumanitarnoi' pidgotovky studentiv tehnicnyh VNZ / O. P. Leshhenko // [Elektronnyj dokument] Obrazovatel'nyj process: vzgljad iznutri: Mater. IV Mezhdunar. nauch.–prakt. konf. (29–30 nojabrja 2010 goda). – Rezhym dostupu: www.confcontact.com/20102911/3_lesh.htm

3. Shubin V. I. Inzhenernoe obrazovanie: poiski gumanitarnoj rekonstrukcii i novoj obrazovatel'noj paradigmy / V. I. Shubin, F. E. Pashkov // Kul'tura. Tehnika. Obrazovanie. Ucheb. posobie dlja tehn. un.–v. – Dnepropetrovsk, 1999. – S.88.

4. Nychkalo N. G. Teoretyko–metodologichni problemy i perspektivy rozvytku doslidzhen' z nepererвної' profesijnoi' osvity / N. G. Nychkalo // Nepererivna profesijna osvita: teorija i praktyka: Zbirnyk naukovykh prac': U 2 ch. – K., 2001. – Ch.1. – S.36.

5. Volodars'ka–Zola L. Metodologichni problemy gumanitaryzacji' inzhenernoi' osvity / L. Volodars'ka–Zola // Pedagogika: Naukovi prac'i. vidpovid. za vypusk R. O. Gryshkova. – Mykolaj'v: Vydavnychyj viddil MF NaUKMA, 2000. – T. VII. – S. 73.

6. Ser'ozhnykova R. K. Analiz tendencij profesijnjo–gumanitarnoi' pidgotovky majbutn'ogo inzhenera u zarubizhnomu dosvidi / R. K. Ser'ozhnykova // Nauk. prac'i Donec'kogo nac. tehn. un.–tu. – Ser.: pedagogika, psihologija i sociologija. – Donec'k, DonNTU, 2010. – Vyp.8. – S. 118.

7. Agapova M. O. Naprjamky udoskonalennja pedagogichnoi' pidgotovky studentiv inzhenernyh special'nostej / M. O. Agapova, O. O. Mel'nichenko // Problemy inzhenerno–pedagogichnoi' osvity: zb. nauk. pr. / Ukr. inzh.–ped. akad. – H., 2009. – Vyp.24–25. – S.58.8. Vetrov Ju. Gumanizacija i gumanitarizacija inzhenerno obrazovanija / Ju. Vetrov, A. Ivashkin // Vyshee obrazovanie v Rossii. – 2006. – №1. – S.46.

9. Ganza A. I. Rol' gumanitarnoj sostavljajushhej v podgotovke inzhenerno–tehniceskikh kadrov / A. I. Ganza // [Elektronnyj dokument] Donec'kyj nac. tehn. un.–t. Inzhenerna osvita u rozvytku suchasnoho suspil'stva. – 2011. – S.434–436. – Rezhym dostupu: ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/195910. Semenova T. N. Rol' filosofii v podgotovke inzhenernyh kadrov XXI veka / T. N. Semenova // Sb. nauch. trudov SWorld. Mater. mezhdunar. nauch.–prakt. konf. «Sovremennye napravlenija teoreticheskikh i prikladnyh issledovanij «2012». – Odessa: KUPRIENKO, 2012. – Vyp.1. – T.25. – S.82.

11. Nikitin L. N. Rol' filosofii tehniki u dejatel'nosti inzhenera / L. N. Nikitin, P. A. Koval' // [Elektronnyj dokument] Nauchnaja indistryja evropejskogo kontinenta: Zb. nauk. prac': Filosofija. – 2008. – Rezhym dostupu: www.rusnauka.com/33_NIEK_2008/Philosophia/37371.doc.htm

12. Акимова И. А. Sociokul'turnye aspekty inzhenerno obrazovanija / I. A. Akimova // Sovremennye obrazovatel'nye tehnologii i ih ispol'zovanie v sisteme gumanitarnoj podgotovki inzhenerov: Mater. II Vserossijskoj nauch.–metod. konf.; Moskva, 2–3 dekabrja 2010 g. – M.: MGTU im. N. Je. Bauman, 2010. – S. 10.

13. Sorokin G. Pedagogicheskie osobennosti gumanitarizacii tehniceskogo obrazovanija v vuze / G. Sorokin // Alma mater. – 2008. – №1. – S. 14.

14. Vergeles E. V. Psihologo–pedagogicheskie osobennosti formirovanija kreativnosti kak faktora uspešnoj inzhenernoj dejatel'nosti / E. V. Vergelis // Vestnik NTU «HPI»: Problemy ta perspektivy formuvannya nacional'noi' gumanitarno–tehnicnoi' elity. – 2011. – №29. – S. 289.

15. Andrushhenko V. Umovy ta naprjam innovacijnoho rozvytku osvity / V. Andrushhenko // Vyssha osvita Ukraini'ny. – 2009. – №3. – S. 6.

16. Njemceva N. S. Komponentni ta funkcional'ni zasady procesu profesijnjo–osobystisnoho stanovlennja majbutnih inzheneriv u kul'turno–osvitn'omu seredovyshhi / N. S. Njemceva, E. M. Njemcev // Filosofo'ko–pedagogichni aspekty formuvannya svidomosti tehnicnoi' inteligenciji: Mater. mizhvuziv's'koi' nauk.–prakt. konf. (14 bereznja 2013 rik) – Krasnoarmijs'k, KII DonNTU, 2013. – S. 32.

17. Matjuhin P. V. Odnaz iz jeffektivnyh form provedenija prakticheskikh zanjatij po obshhim gumanitarnym i social'no–jekonomicheskim disciplinam v tehnicnom vuze / P. V. Matjuhin, V. Ja. Duganov, T. V. SerEGINA // Uspехи современного естествознания. – 2007. – №2. – S. 64.

Vojdylo Ya., competitor, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Humanitarian training engineers: the need for implementation and contradictions

Analyzes the place and role of arts education in the training and education of modern engineering personnel; It stresses that the engineering activities is not so much to work with machines, how to work with people; for this future engineer must master the complex philosophical, psychological, sociological and cultural disciplines, that would form in it the ability to understand the person, to be able to effectively influence it, to bring up in the context of progressive social ideals; analyzing the contradictions of teaching the humanities in the training of engineers, the author proposes measures to modernize the teaching of the humanities complex, fill them with real–life content.

Keywords: man, education, engineering education, arts education, training of the individual.

Войдыло Я., соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Гуманитарная подготовка инженерных кадров: потребность и противоречия реализации

Анализируется место и роль гуманитарного образования в подготовке и воспитании современных инженерных кадров; подчеркивается, что инженерная деятельность не столько работа с машинами, сколько работа с людьми; для этого будущий инженер должен освоить комплекс философских, психологических, социологических и культурологических дисциплин, которые сформировали бы в нем способность понимать человека, уметь эффективно влиять на него, воспитывать в контексте прогрессивных общественных идеалов; анализируя противоречия преподавания гуманитарных предметов в системе подготовки инженерных кадров, автор предлагает меры по модернизации преподавания комплекса гуманитарных дисциплин, наполнить их реальным жизненным содержанием.

Ключевые слова: человек, образование, инженерное образование, гуманитарное образование, обучение, воспитание личности.

***

УДК 1018

Корінець З. М.,
професор кафедри методики музичного виховання та хорового диригування Інституту мистецтв, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ПЕДАГОГІКА МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ МУЗИКИ

Аналізуються шляхи розвитку сучасної педагогіки мистецтва як інструменту формування професійної компетентності майбутніх педагогів.

Ключові слова: педагог, студент, мистецтво, ідеал, гармонія, шляхи впливу.

«Усе починається з учителя» – це добре відома усім нам аксіома. Ми згадуємо її у випадках, коли мова заходить про виховання особистості у будь–якому суспільстві або навіть про забезпечення державотворення. Як зазначає академік НАПН України В. П. Андрущенко, кожен етап

історичного розвитку є нічим іншим, як філософським узагальненням наукових і культурних надбань, створюючи собою «дух епохи». Його складовими є:

– філософське узагальнення, пояснення й оцінка сенсу, причинних зв'язків і тенденцій розвитку буття людини в світі, яке розгортається в наявних формах культури;

– порівняння означеного сенсу з досвідом історії, тобто із сенсом буття людини у світі загалом;

– прогноз перспективи людського розвитку, його джерел і спонукальних чинників [1, с. 20].

Дух ХХІ ст. поступово утверджується як процес діалогу культур. Необхідна нова філософсько–педагогічна думка, яка б розкрила його зміст та сенс і делегувала в освіту. Тому що, як в свій час слушно зауважив Ф. Бекон, тільки «правильна» освіта знищує легковажність, несерйозність і зарозумілість, змушує пам'ятати поруч з самою справою про усі небезпеки і складності, які можуть виникнути, зважувати всі доводи і докази, як «за» так і «проти» [4, с. 139].

«Дух епохи» – поняття складне і далеко не однозначне. У різних філософських системах воно характеризується по-різному. Разом з тим, від знаменитих «тіней печери» – великого Платона, через «абсолютну ідею» не менш великого Г. Гегеля і «дух капіталізму» їм співмірного М. Вебера, «ноосферу» нашого знаменитого земляка Володимира Вернадського, і «пункт Омега» не менш знаменитого П. Тейяр–де–Шардена проглядається дещо спільне, що й можна розглядати у якості конструїтивного начала культуротворення особистості засобами освіти. Зупинюся на цьому більш детально.

Поняттям «дух» активно користувались античні мислителі. У перекладі з латинської і грецької поняття «дух» буквально звучить як «повітря, що рухається», «подих» (як носій життя). У Г. Гете це поняття означає ні що інше, як «саме життя». Християнство пов'язує з ним сутність Бога («Бог є дух»). У деяких культурах «дух» трактується як «сутність землі і світу», «ідейний зміст мистецького твору», «всезагальний характер будь-чого». За Г. Гегелем, «дух епохи» («дух часу») (нім.) – є сукупністю ідей, характерних для певного періоду, за Г. Гете – це сутність епохи, яка виявляється в конкретних речах, відносинах і особистостях. До речі, в розгорнутому вигляді поняття «дух епохи», «народний дух», «корпоративний дух» і т. ін. вперше функціонують саме у Г. Гете.

Не заглиблюючись у деталі, – це тема окремого дослідження, – слідуючи за Миколою Гартманом, спробуємо осмислити «дух епохи» («об'єктивний дух») як якість, яка узагальнює мову, виробництво і техніку, панівні цінності і мораль, діюче право, домінуючий тип поглядів і настроїв, світогляд, нормативне мислення.

Перша і основна складова змісту «духу епохи» формується, насамперед, як філософське узагальнення, пояснення і оцінка сенсу, причинних зв'язків і тенденцій розвитку буття людини у світі, яке розгортається в наявних формах культури.

Другою складовою є порівняння означеного сенсу із досвідом історії, тобто з сенсом буття людини у світі загалом – як узагальнене бачення «таємниці соціального» (С. Франк) як такого.

Третю складову становить прогноз перспективи людського розвитку, його джерел і спонукальних чинників. «Дух епохи», таким чином, є ні чим іншим, як

філософським узагальненням наивеличніших наукових і культурних надбань, виходячи з яких людство вибудовує свою соціальність, проектує майбутнє, готує до життя в ньому підрастаюче покоління.

Це означає, що сучасна педагогіка далеко не випадково має стати філософією; філософія ж освіти «педагогізуватись» до такого рівня, якою вона була в історії завжди від античних часів до кінця ХІХ ст. Цей висновок є принциповим, оскільки філософія освіти визначає не тільки світоглядні засади розбудови сучасної освіти, але й пояснює граничні поняття для освітньої сфери. У першу чергу такі як «педагогічний час», «педагогічний простір», «педагогічне буття» та інші.

Філософія освіти прийшла, як відомо, на зміну марксистському світогляду і моністичному принципу аналізу явищ, у тому числі, й у сфері освіти. Сьогодні вона, філософія освіти, предметом особливого обговорення, оскільки має найзагальніші підходи до освіти і педагогіки – місце і смисл освіти в культурному універсумі життя, розуміння людини й ідеалу освіченості; смисл і особливості педагогічної діяльності тощо. Методологічна і, зокрема, проєктивна орієнтація філософії освіти зумовлюють обговорення шляхів і способів вирішення кризи освіти і образ нової школи.

Філософія освіти – міждисциплінарна царина знання. Вона використовує підходи і знання всіх рефлексивних дисциплін – методології, аксіології, історії, культурології, власне філософії. Її специфічний інтерес – педагогіка і освіта, тому все запозичене з інших дисциплін філософія освіти використовує для вибудови моделі подолання сучасної кризи освіти, для обговорення найзагальніших проблем педагогічної діяльності, проєктування шляхів побудови нової педагогічної науки.

Тож, «дух епохи» відповідно до нашого дослідження, ми можемо характеризувати й через такі загальні категорії, як: педагогічне буття, педагогічний простір, педагогічний час. Визначення поняття «педагогічне буття» ми зустрічаємо тільки в чотирьохтомній «Педагогічній енциклопедії». У першому томі цього видання при розгляді категорії «буття» констатується, що стосовно: «до психологічних і педагогічних проблем діалектичний матеріалізм висуває на перший план значення реальних умов життя для розвитку психіки дитини» [14, с. 283].

В. І. Воловик (і ми підтримуємо цю думку) пропонує розглядати «педагогічне буття» як видове поняття по відношенню до поняття «суспільне буття» [6, с. 49]. Інакше кажучи, «суспільне буття» – це життєдіяльність мислячих, а «суспільна свідомість» – мислення життєдіяльних суспільних організмів [5, с. 48–49]. Проблема, породжена техногенною цивілізацією, полягає у тому, що у наслідок «максимального культивування раціональності» (за висловом Адорно) ми, за висловом Х. Ортеги–і–Гассета, «вдихнули силу прогресу, але забули про дух» [9, с. 335].

Крім того, як справедливо стверджують І. Зязюн [7, с. 10] і В. Краєвський [13, с. 102], жодні новітні технології, методики та засоби навчання й виховання не будуть ефективними без участі педагога. Природно, що у такому випадку змінюється місце і роль педагога у формуванні молодого покоління нової доби.

Проблема розвитку творчої індивідуальності, як засвідчує О. М. Отич у ґрунтовній дослідницькій праці «Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога-професійного навчання: теоретичний

і методичний аспекти», «тривалий час розглядалася лише у контексті мистецтвознавства, естетики та психології творчості й до педагогічної проблематики увійшла лише з 90-х років ХХ століття, виконане дослідження ґрунтується на достатній джерельній базі, створеній упродовж тривалого періоду розвитку психологічної та педагогічної науки, і складається з наукових робіт, присвячених різним аспектам проблеми розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання засобами мистецтва» [10, с. 16]. Як тут не згадати вислів К. Д. Ушинського про те, що «у вихованні усе повинно ґрунтуватися на особистості вихователя... Лише особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, лише характером можна сформулювати характер» [17, с. 63–64].

За цей час у системі освіти склався специфічний напрям фахової підготовки майбутніх педагогів, що отримав назву – педагогіка мистецтва. «Педагогіку мистецтва ми у даному випадку розуміємо, вслід за О. М. Отич, як: 1) науку про використання педагогічного потенціалу мистецтва у формуванні та розвитку особистості, тобто сферу наукової діяльності людини щодо вироблення й теоретичної систематизації науково-педагогічних знань про використання дидактичного, виховного та розвивального потенціалу мистецтва в освіті, а також практичну мистецько-педагогічну діяльність, спрямовану на досягнення цього знання та організацію навчально-виховної роботи в різних закладах освіти засобами мистецтва; 2) субдисципліну педагогіки, що розробляє естетичні, етичні, культурологічні, аксіологічні й акмеологічні засади формування особистості та її загального, професійного і творчого розвитку засобами мистецтва; 3) самостійну педагогічну галузь, що досліджує проблеми навчання, виховання та розвитку особистості засобами мистецтва» [10, с. 25].

З публікацій О. М. Отич можна зробити висновок про магістральні шляхи впливу педагогіки мистецтва на формування майбутніх педагогів за наступними напрямками:

– дослідження психології індивідуальності (А. Асмолов, Б. Вяткін, Є. Ільїн, О. Лібін, В. Мерлін, К. Платонов, І. Резвицький, С. Рубінштейн, Л. Собчик та ін.);

– з проблем професійної і професійно-педагогічної освіти та формування особистості педагога професійної школи (С. Батишев, І. Васильєв, Р. Гуревич, А. Джантіміров, І. Каньковський, О. Коваленко, В. Ковальчук, В. Лозовецька, Л. Лук'янова, О. Макаренко, Н. Ничкало, В. Радкевич, Л. Старовойт, М. Цирельчук, Л. Шевчук, О. Щербак та ін.);

– з проблем психології професійної діяльності та професійного розвитку педагога (Г. Балл, В. Бодров, Є. Клімов, Н. Побірченко, В. Рибалка, О. Сапогова, В. Семиченко, О. Сергєєнкова, В. Сінявський, Б. Федоришин та ін.);

– з проблем психології творчості й розвитку творчої особистості (Б. Ананьєв, В. Андрєєв, І. Бех, Н. Вишнякова, І. Гончарова, В. Кан-Калик, О. Кульчицька, В. Моляко, М. Осухова, Я. Пономарьов, Н. Посталюк, В. Рибалка, В. Роменець, Б. Теплов, І. Харламов та ін.);

– з проблем художньої творчості (Ю. Борєв, О. Гройсман, С. Іванов, О. Кривцун, Л. Левчук, О. Малюков та ін.);

– з проблем гуманізації та забезпечення культуровідповідності сучасної освіти (Г. Балл, Г. Васянович, С. Гончаренко, І. О. Зінковський, І. Зязюн, Л. Коваль, Г. Коджаспірова, В. Краєвський, Д. Лихачов та ін.);

– з проблем педагогічної майстерності й творчості (Ю. Азаров, Є. Барбіна, В. Загвязинський, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Н. Кічук, М. Лещенко, Л. Рувинський, С. Сисоєва);

– дослідження впливу мистецтва на розвиток особистості, у тому числі педагогів, учнів та студентів (В. Бутенко, Г. Побережна, Л. Масол, О. Мелік-Пашаєв, Н. Миропольська, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Шевнюк, В. Шульгіна, О. Щолокова, Б. Юсов та ін.);

– методика викладання різновидів мистецтва у загальноосвітній школі та професійна підготовка викладачів мистецьких дисциплін (Н. Згурська, О. Кайдановська, С. Коновець, Л. Лимаренко, І. Лисакова, І. Мужикова, Г. Ніколаї, Л. Паньків, Л. Побережна, Т. Рейзенкінд, С. Соломаха, Г. Сотська та ін.);

– Останнім часом з'являються наукові дослідження з проблем педагогіки естетичного освоєння світу (С. Жданова) та естетичної спрямованості професійної підготовки педагога (Н. Семешок, Н. Тагільцева, В. Федоришин);

– креології, або дидактики творчої діяльності (Л. Балановська); педагогіки індивідуальності (О. Гребенюк, Т. Гребенюк, О. Заболотська, Д. Кірнос, Л. Мільто), розвитку професійної індивідуальності майбутнього вчителя (О. Бондаренко, Г. Костюк, О. Пехота, Н. Побірченко, О. Сергєєнкова, В. Татенко, Т. Титаренко, А. Фурман, Н. Чепелева, Т. Яценко);

– розвитку творчої індивідуальності учнів (Є. Барханова, О. Ходирєва) та педагога загальноосвітньої школи (Н. Антонова, В. Горова, С. Гільманов, Л. Лузіна, М. Мажар, Л. Харченко).

До цього переліку праць з цієї проблематики ми б додали праці останніх років науковців драгомановського університету або осіб, що тісно пов'язані з цим навчальним закладом творчими науковими зв'язками. Серед них праці вітчизняних педагогів В. П. Андрущенко, А. І. Ашиток [2], О. П. Беженарь [3], І. Д. Бєха, І. А. Зязюна, А. В. Козир [12], В. Г. Кременя, В. І. Кушєрця [14], Л. І. Мацько [15], В. О. Огнєв'юка [8], О. М. Отич [10], В. І. Федоришина [18], Ю. О. Хайрулліної [19] та ін., що внесли свій самобутній вклад у сучасну педагогіку мистецтва.

Як правило, при аналізі педагогічних впливів на формування фахових компетенцій майбутніх вчителів музики вітчизняними дослідниками майже ніколи не враховується психофізична реакція організму людини. Психологічна – да, а психофізична – ні. Тільки в останні роки проблема психологічного здоров'я особистості, що живе в нестабільному світі, що змінюється, складних, екстремальних соціоекологічних умовах, набула особливої актуальності. І то у контексті психологічних досліджень. Педагогічна наука ще тільки підходить до з'ясування сутності і значення цього моменту для підготовки майбутніх педагогів.

Підвищений інтерес до людини як до суб'єкта праці звернув увагу дослідників на зміни, які відбуваються з особистістю в процесі виконання професійної діяльності. Останнім часом багато говорять і пишуть про таке явище, як професійне вигорання. У вітчизняній літературі поняття «професійне вигорання» з'явилося порівняно недавно, хоча за кордоном цей феномен виявлено та активно досліджується вже чверть століття (Маслач, Джонс, Фрейденбергер та ін.).

Центральне місце в розвитку вигоряння як наукової концепції зайняли роботи К. Маслач і її колеги (С. Джексон, А. Пайнс). Розроблені ними моделі вигоряння послужили основою для проведення подальших досліджень феномену. Н. С. Щуркова у своїй роботі «Класне керівництво» (2000 р.) говорить про те, що якщо виходити із сутності та змісту професії педагога, то перша основна риса – це інтерес до життя. Вплив цієї особистісної риси на зміст і характер роботи педагога надзвичайно сильне, і тим сильніше, що воно непомітно навіть самому вчителю.

Для фахової підготовки викладачів музики важливо вивчати не стільки момент «професійного вигоряння», скільки природно чутливість організму майбутнього фахівця до сприйняття музичного твору, оскільки будь-яку музику, особливо молода людина, сприймає, на нашу думку, у першу чергу, на психоемоційному рівні, а потім тільки включається логічний компонент і вона починає поступово усвідомлювати почуте і відчуте власним організмом.

Тож, суттєво поглибити розуміння виховного потенціалу педагогіки мистецтва можна тільки дослідивши механізм впливу протилежних за спонукально дією засобів мистецтва, наприклад, образотворчого мистецтва і музики, на формування компетентностей у студентської молоді. Тому, перспектива вивчення шляхів використання даного різновиду педагогічного впливу на особистість у якості засобу формування професійної компетентності ще чекає своїх дослідників. Ми у подальшому ще повернемося до вирішення даної проблеми.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Філософія як теорія і методологія розвитку освіти / В. П. Андрущенко; за гол. ред. В. П. Андрущенка // Філософія освіти XXI століття. Збірник наукових праць. – К.: «Знання», 2000. – Вип.3. – 318 с.
2. Ашиток А. І. Мовна картина світу в філософсько-освітньому аспекті: [монографія] / А. І. Ашиток. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 251 с.
3. Беженарь О. П. Особистість у мінливості естетичного ідеалу суспільства: монографія / О. П. Беженарь; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 246 с.
4. Бэкон Ф. О достоинстве и приумножении наук. – Соч. в 2-х т. – М.: Мысль, 1971. – Т.1. – 589 с.
5. Воловик В. И. Философия истории. Курс лекций / В. И. Воловик. – Запорожье, 1995. – 126 с.
6. Воловик В. И. Философия педагогики / В. И. Воловик. – Запорожье: «Просвіта», 2003. – 152 с.
7. Зязюн І. А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу / І. А. Зязюн // Рідна школа. – 2000. – №8. – С.8–13.
8. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В. О. Огнев'юк. – К.: Знання України, 2003. – 448 с.
9. Ортега-і-Гассет Х. Восстание масс // Ортега-і-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры. – М.: Искусство, 1991. – 586 с.
10. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: монографія / О. М. Отич; за наук. ред. І. А. Зязюна. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
11. Педагогическая энциклопедия. – М.: Советская энциклопедия, 1964. – Т.1.
12. Козир А. В. Теорія та практика формування професійної майстерності вчителів музики в системі багаторівневої освіти [Текст]: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.02; 13.00.04 / Козир Алла Володимирівна; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 43 с.
13. Краевский В. В. Общие основы педагогики / В. В. Краевский. – М.: Изд. центр «Академия», 2003. – 256 с.
14. Кушеречь В. І. Знання як стратегічний ресурс суспільних трансформацій / В. І. Кушеречь. – К.: Знання України, 2004. – 248 с.
15. Мацько Любов. Українська мова в освітньому просторі: навчальний посібник для студентів філологів освітньо-

кваліфікаційного рівня «магістр» / Мацько Любов. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2009. – 607 с.

16. Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності: монографія / І. А. Зязюн, Г. Г. Філіпчук, О. М. Отич та ін.; за наук. ред., передм. і післямова О. М. Отич. – Бердянськ: Видавель Ткачук О. В., 2013. – 334 с.

17. Ушинський К. Д. Стаття в «Журнале для воспитания» / К. Д. Ушинський // Собр. соч. – М–Л, 1948. – Т.2. – С.63–64.

18. Федоришин В. І. Теорія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики на акмеологічних засадах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Василь Ілліч Федоришин; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ: [б.в.], 2014. – 44 с.

19. Хайрулліна Ю. О. Світоглядна культура особистості: структурно-функціональний аналіз: монографія / Ю. О. Хайрулліна; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 235 с.

References

1. Andrushhenko V. P. Filosofija jak teorija i metodologija rozvytku osvity / V. P. Andrushhenko; za gol. red. V. P. Andrushhenka // Filosofija osvity XXI stolittja. Zbirnyk naukovykh prac'. – K.: «Znannja», 2000. – Vyp.3. – 318 s.
2. Ashytok A. I. Movna kartyna svitu v filososfs'ko-osvitn'omu aspekti: [monografija] / A. I. Ashytok. – Drogobych: Redakcijnno-vydavnychij viddil Drogobyc'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni Ivana Franka, 2011. – 251 s.
3. Bezhenar' O. P. Osobystist' u minlyvosti estetychnogo idealu suspil'stva: monografija / O. P. Bezhenar'; Min-vo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrai'ny, Nac. ped. un-t imeni M. P. Dragomanova. – K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Dragomanova, 2012. – 246 s.
4. Bjekon F. O dostoinstve i priumnozhenii nauk. – Soch. v 2-h t. – M.: Mysl', 1971. – T.1. – 589 s.
5. Volovik V. I. Filosofija istorii. Kurs lekcij / V. I. Volovik. – Zaporozh'e, 1995. – 126 s.
6. Volovik V. I. Filosofija pedagogiki / V. I. Volovik. – Zaporozh'e: «Prosvita», 2003. – 152 s.
7. Zjazjun I. A. Gumanistychna strategija teorii i praktyky navchal'nogo procesu / I. A. Zjazjun // Ridna shkola. – 2000. – №8. – S.8–13.
8. Ognev'juk V. O. Osvita v systemi cinnostej stalogo ljuds'kogo rozvytku / V. O. Ognev'juk. – K.: Znannja Ukrai'ny, 2003. – 448 s.
9. Ortega-i-Gasset H. Vosstanie mass // Ortega-i-Gasset H. Jestetika. Filosofija kul'tury. – M.: Iskusstvo, 1991. – 586 s.
10. Otych O. M. Mystectvo u systemi rozvytku tvorchoi individual'nosti majbutn'ogo pedagoga profesijnogo navchannja: teoretychnyj i metodychnyj aspekty: monografija / O. M. Otych; za nauk. red. I. A. Zjazjuna. – Chernivci: Zelena Bukovyna, 2009. – 752 s.11. Pedagogicheskaja jenciklopedija. – M.: Sovetskaja jenciklopedija, 1964. – T.1.
12. Kozyr A. V. Teorija ta praktyka formuvannja profesijnoi' majsternosti vchyteliv muzyky v systemi bagatorivnevoi' osvity [Tekst]: avtoref. dys... d-ra ped. nauk: 13.00.02; 13.00.04 / Kozyr Alla Volodymyrivna; Nacional'nyj pedagogichnyj un-t im. M. P. Dragomanova. – K., 2009. – 43 s.
13. Kraevskij V. V. Obshhie osnovy pedagogiki / V. V. Kraevskij. – M.: Izd. centr «Akademija», 2003. – 256 s.
14. Kusherec' V. I. Znannja jak strategichnyj resurs suspil'nyh transformacij / V. I. Kusherec'. – K.: Znannja Ukrai'ny, 2004. – 248 s.
15. Mac'ko Ljubov. Ukrai'ns'ka mova v osvitn'omu prostori: navchal'nyj posibnyk dlja studentiv filologiv osvitn'o-kvalifikacijnogo rivnja «magistr» / Mac'ko Ljubov. – K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Dragomanova. 2009. – 607 s.
16. Uchytel' mystec'kyh dysejplin u dyskursi pedagogichnoi' majsternosti: monografija / I. A. Zjazjun, G. G. Filipchuk, O. M. Otych ta in.; za nauk. red., peredm. i pisljamova O. M. Otych. – Berdjans'k: Vydavec Tkachuk O. V., 2013. – 334 s.
17. Ushyns'kyj K. D. Statija v «Zhurnale dlja vospitanija» / K. D. Ushyns'kyj // Sobr. soch. – M–L, 1948. – T.2. – S.63–64.
18. Fedoryshyn V. I. Teorija ta metodyka fazovoi' pidgotovky majbutnih uchyteliv muzyky na akmeologichnyh zasadah: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk / Vasyli' Illich Fedoryshyn; Nacional'nyj pedagogichnyj universytet imeni M. P. Dragomanova. – Kyi'v: [b.v.], 2014. – 44 s.
19. Hajrullina Ju. O. Svitogljadna kul'tura osobystosti: strukturo-funkcional'nyj analiz: monografija / Ju. O. Hajrullina; Min-vo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrai'ny, Nac. ped. un-t imeni M. P. Dragomanova. – K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Dragomanova, 2011. – 235 s.

Korinets Z. M., professor of the Department of musical education methods and choral conducting of the Art Institute of National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Pedagogy of art in the context of the formation of the future teachers of music

In the article it is analyzed the ways of development of modern art pedagogy as an instrument of forming tool in professional competence of future teachers.

Keywords: teacher, student, art, ideal harmony, ways of influence.

Коринець З. М., професор кафедри методики музикального виховання та хорового дирижування Інституту мистецтв, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

Педагогіка мистецтва в контексті формування майбутніх педагогів музики

Аналізуються шляхи розвитку сучасної педагогіки мистецтва як інструменту формування професійної компетентності майбутніх педагогів.

Ключеві слова: педагог, студент, мистецтво, ідеал, гармонія, шляхи впливу.

* * *

УДК 37.013:281.9

Попович В. М., кандидат філософських наук, доцент, Запорізький національний технічний університет (Україна, Запоріжжя), popovic.vasil@rambler.ua

МОТИВАЦІЙНІ ФАКТОРИ НАВЧАННЯ В ДУХОВНИХ ВНЗ СИСТЕМИ БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Актуалізується проблема мотивації навчання студентів духовних ВНЗ в умовах модернізації і реформування сучасної системи православної богословської освіти в Україні. Структурні і змістові перетворення в системі підготовки служителів Церкви вимагають нових і якісних підходів, які б сприяли підтримці позитивної мотивації студентів до навчання, що впливає на формування ключових компетентностей богословської освіти: компетенцій в сфері богословських знань, морально-етичної і соціальної/громадянської компетентностей. В статті наведено результати контент-аналізу мотивації вступу до духовних ВНЗ і визначено основні мотиваційні фактори навчання.

Ключові слова: богословська освіта, компетентність, мотив, мотивація, локус контролю.

Сучасний період розвитку православної богословської освіти в Україні пов'язаний із процесом її модернізації і реформування. Система вищої духовної освіти в Україні перетерпає досить складний трансформаційний етап, викликаний різними викликами і чинниками: 1) система богословської освіти в Україні почала відроджуватися тільки наприкінці ХХ століття, стикаючись з проблемами наукових кадрів, навчальних програм, ефективності системи управління (освітнього менеджменту) тощо; 2) посилення процесів секуляризації суспільства, і, як наслідок – секуляризація церковно-релігійного середовища сприяє формуванню «світської» моделі богословської освіти, що породжує протиріччя у визначенні основних завдань духовної освіти: виховання особистості священнослужителя або пастиря чи професійного богослова; 3) необхідність реформування самої системи богословської освіти в контексті формування єдиного освітнього простору, обумовленого глобалізаційними процесами.

Згідно «Концепції вищої духовної освіти Української Православної Церкви» основним завданням системи вищої духовної освіти Української Православної Церкви є забезпечення необхідного рівня підготовки кандидатів для пастирського служіння, богословів та фахівців інших

форм церковного служіння, а також створення умов для суспільного визнання значимості вищої духовної освіти і соціальної інтеграції випускників вищих духовних навчальних закладів. Вирішення поставленого завдання забезпечується, зокрема, розробкою принципів сумісності системи вищої духовної освіти з вітчизняною світською системою вищої освіти, а також з закордонними системами богословської освіти [4].

Ці завдання неможливо вирішити без розвитку системи богословської освіти, бо саме підготовка пастирів і священнослужителів виявляє здатність Церкви відповідати викликам сучасності, а це вимагає від Православної Церкви формування такої системи духовної освіти, яка б сприяла формуванню особистості священнослужителя, який би поєднував в собі як моральний ідеал християнського пастиря, так здатність надати відповіді на більшість соціальних питань, що постійно змінюються і виникають, апелюючи до позиції Церкви.

Теоретичні і практичні аспекти православної богословської освіти представлені сьогодні в таких тематичних напрямках: історичний аспект православної освіти (О. Токарева, В. Пашенко, М. Талалай, Д. Поспеловский, Г. Степаненко, В. Липинський, С. Мешкова, В. Денисенко, М. Разіна та ін.); проблеми православної богословської освіти (мітрополит Іларіон (Г. Алфєєв), архієпископ Антоній (І. Паканіч), П. Балог, Архімандрит Віктор (Бедь), В. Липинський, Л. Рощина, Ю. Кальніш, А. Кислий, О. Панасенко); православна освіта: сучасний стан і перспективи розвитку (А. Кислий, А. Панасенко, М. Разіна, М. Лагодич, А. Колодний, О. Рогова, М. Закович, І. Метлік, Л. Рощина, постанови, звіти Синодальних відділів РПЦ, УПЦ МП і УПЦ КП, звіти Міністерства культури України) [5].

У працях вітчизняних і зарубіжних учених висвітлено різні сторони проблеми формування позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності у ВНЗ, у яких: проведено аналіз мотивів вступу до вищого навчального закладу (С. Бобровицька, О. Гилюн, Г. Мухіна, А. Мечніков, Ф. Рахматуліна та ін.); виявлено динаміку змін мотивів на різних курсах (С. Бобровицька, Н. Бордовська, Р. Вайсман, А. Реан, П. Якобсон та ін.); виділено умови, які сприяють формуванню у студентів позитивної мотивації до навчально-пізнавальної діяльності (Н. Волкова, А. Гебос, С. Занюк, В. Кикоть, В. Михайличенко, В. Полянська, О. Тарнопольський, В. Якунін та ін.). Досить незначна кількість наукових праць присвячена аналізу мотивації до навчання у вищих духовних навчальних закладах (О. Погорілий, О. Саган, Л. Филипович, М. Чурилов та інші).

Мета дослідження – виявлення мотиваційних факторів навчання студентів духовних ВНЗ в умовах модернізації і реформування сучасної системи православної богословської освіти в Україні.

У науковій теорії та практиці прийнято розрізняти такі поняття, як «мотив» та «мотивація». Різні види мотивів та їх формування (мотивацію) у ВНЗ вивчали А. Алексюк, С. Архангельський, В. Вілюнас, І. Зайцева, С. Ільїн, С. Канюк, О. Леонтєв, П. Лузан та ін. Поняття «мотив» являє собою досить складний феномен, якому науковці не дають однозначного визначення. В перекладі з латинської поняття «мотив» означає «рухати». С. Ільїн трактує мотив як складне психологічне утворення, що спонукає до свідомих дій та вчинків, а також є основою для цих дій.